

Zini, sargā, copē!

Norkalni: tīras zivis bez mākslīgām piedevām

– Mēs esam par tīru pārtiku bez esen-
cēm un konservantiem, – saka Aiga BAU-
MANE, kura zivju produkciju vietējā tirgū
piedāvā jau gadiem ilgi. Viņas mājražotāju
saimniecība Norkalni Liepupes pagastā ir
ražotājs ar dziļām saknēm zivju apstrādes
nozārē un izcilām zināšanām par labu, da-
bīgu pārtiku. Zivju pārstrādi iedibinājusi
patī Aiga – agronome un zivju tehnoloģe.
Nozares zināšanas un prasmes, kas šodien
nodrošina pārstrādāto zivju augsto kvali-
tāti, apgūvusi, sākotnēji strādājot dažādos
uzņēmumos.

Piedāvājums: filejas želejā un kūpinātās zivis

Norkalnos galvenais uzsvārs likts uz
kvalitatīvu, dabīgu zivju produktiem. Pie-
dāvājumā ietilpst gan populārās kūpinātās
skumbrijas, gan reņģes un siļķes dažādās
variācijās – no filejām želejā līdz ceptām
reņģēm tomātu mērcē. Īpašu popularitāti
izpelnījušās karsti un auksti kūpinātās zivis
ar dabisku un tīru garšu. Apstrādes gaita ir
rupīgi pārdomāta – karstā kūpināšana no-
tiek 80 grādu temperatūrā un ilgst divas
stundas, savukārt aukstā kūpināšana, kas ir
darbietilpīgāka, notiek zemākā temperatūrā
(25–27 grādi) līdz pat 48 stundām (vasarā
netiek pielietota). Šis lēnais process ļauj

saglabāt zivju dabiskās garšas īpašības un
padara galaproduktus pievilcīgus tiem, kuri
novērtē veselīgu pārtiku.

Noietā tirgus un pieprasījums

Saimniecības noietā tirgus galveno-
kārt orientēts uz novada iedzīvotājiem un
pastāvīgajiem klientiem, kuriem rūp pro-
duktu kvalitāte un dabiskums. Produkcija
pieejama Skultes tirgū, kā arī tiek izvadāta
pa vietējo apli – gadiem iekoptu maršrutu.
Tā gaitā tiek apmeklēti pircēji un atseviš-
ķas pārdošanas vietas, piemēram, pie Liep-
upes bibliotēkas un citu. Ziemas sezonā,
kad siltumnīcu darbi saimniecībā ir noslē-
gušies, tirgošanas loks tiek paplašināts līdz
Limbažiem. – *Tad vīrs Normunds, beidzis
darbus ar dārzeņiem un siltumnīcām, var
pieslēgties, viņš ir galvenais kūpinātājs un
rolmopšu taisītājs, – ģimenes darbu sadalī-
jums atklāj A. Baumanē.*

Pieprasījums ir sezonāls un lielā mērā
atkarīgs no dabas apstākļiem. Vasarā uzņē-
mums strādā tikai ar svaigām izejvielām.
Īpaši pieprasīta ir reņģe, kas tiek izmantota
dažādos produktos un galvenokārt pārdota
filejas veidā – bez asakām, cepta želejā vai
tomātu mērcē. Ļoti populāra ir kūpināta
skumbrija želejā. Labs pieprasījums pēc zi-

vīm ir ap gadumiju, kad latvieši tradicionāli
gatavo svētku ēdienus, piemēram, siļķi ka-
žokā. – *Uz Ziemassvētkiem pērk rolmopšus
un siļķi eļļā, jo visi gatavo siļķi kažokā, svi-
nības latviešiem bez šī ēdiena nav iedomā-
jamas, – saka A. Baumanē. Lielveikaliem
zivis nepiedāvā. Saimniecība sadarbojas ar
vietējām ēdināšanas iestādēm, piegādājot
tām dārzeņus un zivju produktus.*

Kapacitāte un ražošanas apjomi

Norkalni darbojas pēc mājražošanas
principa, tālab galaprodukta apjoms ir ie-
robežots un pielāgots vietējam pieprasīju-
mam. Ražošanas process ir ļoti skrupulozs,
sākot ar zivju apstrādi un kūpināšanu, līdz
pat izplatīšanai. Galvenie resursi tiek rū-
pīgi izvēlēti, un zivis, kas nav pieejamas
vietējā tirgū, piemēram, skumbrijas un siļ-
ķes, tiek iegādātas saldētā veidā. Savukārt
vietējo reņģu piegādi ierobežo sezonālās
izmaiņas jūrā. – *Ik gadu ar reņģēm kļūst
švakāk, tām nav, ar ko baroties, jo nav zie-
mu ar pietiekami aukstu ūdeni. Brētliņa
vispār Rīgas līcī nav ienākusi, tāpēc pa-
gaidām nav ķilaviņu, – stāsta A. Baumanē.
Tātad – pieprasījums ievērojami pārsniedz
piedāvājumu, bet pieejamība ir atkarīga no
dabas apstākļiem un jūras zivju migrācijas.*

Kā viss sākās

Sākotnēji Norkalni bija uzņēmums dār-
zeņu, puķu stādu audzēšanai un dārzeņu
pārstrādei, taču laika gaitā šo novirzienu

pārņēma Aigas dzīvesbiedrs. Dārzeņu au-
dzēšanā lieti noderējusi viņas pirmā – ag-
ronoma-dārzkopja – izglītība. Savukārt o-
tra profesija ir zivju tehnoloģis. – *Savā laikā
strādāju zivju pārstrādes uzņēmumā «Sal-
lacgrīva-95», tā direktors Imants Cīrulis
mani aizsūtīja mācīties, jo vajadzēja meis-
tarus. Tad pastrādāju par meistarū «Brīva-
jā vilnī», pabeidzu studijas, Carnikavā biju
zivju konservu meistarū. «Rimčikā» pastrā-
dāju zivju nodaļā un sapratu, ka pati varē-
tu kaut ko gatavot, jo lielveikalā tīru mantu
mēs nevaram dabūt. Man bija saprašana,
kas ir tīra zivs bez visām piedevām, tāpēc
sāku to ražot sev un apkārtējiem, – atceras
saimniece.*

Kas gaidāms nākotnē?

Uzņēmums šobrīd darbojas ar stabili,
bet ierobežotu kapacitāti, nodrošinot kvali-
tatīvu produktu pastāvīgajiem klientiem.
Lai gan saimniece veselības un ierobežoto
resursu dēļ uzņēmuma paplašināšana nav
plānota, tiek izskatītas jaunas piegādes ie-
spējas, piemēram, ar zemākas temperatūras
piegāžu servisu. Tas potenciāli atvieglotu
un paplašinātu zivju produktu izplatīšanu
ārpus vietējā tirgus.

A. Baumanē uzsver, ka galvenais mērķis
ir turpināt piedāvāt tirgū tīru un dabīgu pār-
tiku. Pateicoties šai pieejai, uzņēmums ie-
mantojis uzticību klientu vidū. Viņi novērtē
augsto kvalitāti un saimniecības centienus
saglabāt vietējās pārtikas kultūru.

No pieczvaigžņu šefpavāra par zivju pavēlnieku

Jānis MELNALKSNIS ar zivju pār-
strādi Saulkrastos nodarbojas jau četrus
gadus. Bijušais smalko ēdināšanas iestāžu
chef de cuisine, spītējot garajām darbdi-
nām un bezatvaļinājumu režīmam, piecā-
jas par saviem panākumiem un apliecinā-
ka vislielāko gandarījumu sniedz iespēja sa-
vienot darbu ar hobiju. Atvērt elitāru, smal-
ku zivju veikalu Limbažos vai Saulkras-
tos – tas ir viņa nākotnes plāns. Tādā pār-
dotavā varētu realizēt svaigas, saldētas, fi-
lētas un nefilētas zivis. Tagad J. Melnalks-
nis darbojas savā mājas ražotnē *Zivju grozs*
Saulkrastos, kas izveidota bijušās garāžas
vietā. Tā ir moderni iekārtota telpa, aprīko-
ta ar mūsdienīgu tehniku. – *100 cilvēkiem
te banquetus var sagatavot, – saka saim-
nieks, kurš piedāvā izbraukuma ēdināšanu.
Telpā ir zivju uzglabāšanas ierīces, pannas,
ceptuves un vēl daudzas lietas, kuru nozī-
mi nespeciālistam grūti saprast. Ir pat vin-
ča ar āķi, pie kuras piekabināt, piemēram,
72 kg lielu samu (tāds nesēn piegādāts). Pēc
ilgajām darba stundām viss tiek noskalots
ar ūdens šļūteni un iestājas maza atelpa.*

Tiekamies dienā, kad saimnieks ir at-
vedis svaigas butes no Skultes ostas, kur
tās piegādā zvejas kuģi *Sencis* un *Zane*.
Saulkrastietis, izrādot savu saimniecību,
stāsta: – *Koncepts ir tāds: tikai vietējā zivs.
Nav ne norvēģu lašu, ne jūras velnu. Pri-
vātu uzņēmējdarbību sācis, lai pats noteiktu
savu likteni. Vai tas ir viegli? Vai asinīs ir
bijis uzņēmējdarbības gēns? – Ir jau forši,
kad pats sev saimnieks, tomēr ir ļoti grūti,
– viņš teic un piebilst, ka šefpavāra pienā-
kumi bijuši vienkāršāki. – *Saņem labu al-
gu, atnāc no rīta, uzvelc formu, izdod rīko-
jumus un brauc mājās, ir atvaļinājums. Te
es strādāju trešo gadu, brīvdienā nav, guļu
piecas stundas. Vasarā bija vēl trakāk, to-
mēr viss sagādā prieku. Process ir kaitīgs,
ir lepnams par dārmā. Tē vajag mācēt
taupīt, saimnieciski domāt. Motivācija nav
nauda, bet iespēja būt pašam noteicējam
par savu dzīvi, – savu ekonomikas filozof-
iju deklarē J. Melnalksnis. Viņš ir dzimis**

kurzemnieks, kuriem jūra asinīs, un zivis
viņam patīk.

Klientiem tiek piedāvātas svaigas, kūpi-
nātas un sālītas zivis, piemēram, arktiskās
foreles jeb palijas, to kūpinātās variants, kū-
pināti sami un to vēderiņi. Pagrūts rūpals, jo
zivju specifika ir to īsais realizācijas laiks –
trīs dienas, un viss. Zivis gan drīkstot reali-
zēt piecas dienas, taču J. Melnalksņa firmas
zīme ir maz sāls – to lieto minimāli, tādēļ
piecas dienas neglabājas. Nēģus uzņēmējs
nepiedāvā, jo tiem vajadzīga gadiem ilga
pieredze.

Tādas īpaši pieprasītākās preces neesot,
sortiments plašs: butes, sams, forele. Vasarā
āra apstākļos tiek ceptas reņģes. Daļa ziv-
ju tiek kūpinātas, process ir nopietns, tiek
strikti ievērota temperatūra un apstrādes
laiks. – *Nevar tā iekurt un aiziet, – skaidro
tehnoloģis.*

Par zivju noietu, spriežot pēc redzētā,
nav jāraizējas, jo pircēju netrūkst. Brīvdie-
nās un piektdienu vakaros pat stāvēt rinda.
Sarunas gaitā telpā ienāk pircēja un paziņo,
ka meklē zivis, par to informāciju uzgājusi
soctīklos. Viņai saimnieks piedāvā paliju
un stāsta, ka piedāvājumā ir arī mazzālītās
zivis, konservi – palija tomātu mērcē, sama
filejas, arī butes. Viešņa vēlas divas palijas,
tad mazliet padomā un ņem trīs. Tiek ins-
truēta, ka palijai nav zvīņu, tātad nav jāka-
sa, tomēr zivs ir pārklāta ar gļotu aizsarg-
slāni. – *Jāliek iekšā ķiploks, rozmarīns un
krāsni iekšā, tikai nevajag folijā, – pamāca
J. Melnalksnis, un pircēja laimīgi dodas
baudīt jūras veltes.*

Kad Rīgas līcī ir vētras, zivis no jūras
nav pieejamas, taču saimnieks var piedāvāt
lašveidīgās palijas no Ropažu audzētavas.
– *Arī sams ir mūsu pašu, no Aizkraukles.
Vietējā iecelsme ir garantija tam, ka zivis
būs vienmēr, – sola Jānis.*

Brīdī vēlāk ienāk trīs vīri (esot redzējuši
reklāmu ceļā malā) un iegādājas vēl siltus
kūpinātos samus un samu vēderiņus. Smar-
žas apreibināti, viņi solās doties pēc alus.
Saimnieks iesaiņo, piekrodina turēt vertikāli,

jo citādi *saišot putrā*, un brīdina, ka mājās
pirkums jāizņem no maisa. – *Sams ir gar-
šīga zivs, vairāk kā gaļa, nav pēc dūņām,
– zinoši informē meistarū, kurš gatavo pro-
dukciju regulāri ved arī uz galvaspilsētu.*

Bet zivis nav vienīgais rūpals. Jānis
nodod arī zināšanas – rīko meistarklases
visiem interesentiem, uzņemot apmācību
grupās līdz 15 cilvēkiem. – *Cepam, gata-
vojam. Demonstrēju, kā sadalīt jēru, stei-
kus cepam. Tie ir virtuves kniņi, pastētes
vārām, uzzinām, kā filēt zivi. Kā dāmām
uzasināt nažus – ka džinkst! – stāsta speciā-
lists. – Pats grūtākais ir iemācīties pagata-
vot zivi, tā īpaši jājiūt, – viņš piebilst.*

Kāpēc cilvēki kļūst par pavāriem?
J. Melnalksnis atteic: – *Iekšā jābūt garšas
sajūtai. Protams, arī uzdrošināšanās vaju-
dzīga. Vai ieteiktu kādam atvērt restorānu?
– Ja to var atļauties un finansiāli pavilkt,
tad jā, – skan atbilde. Viņaprāt, svarīgākais
restorānu biznesā ir darbaspēks, jo telpas
nu ir lielā piedāvājumā. – Esi atkarīgs no
trauku mazgātāja, apkopēja, oficantiem,
pavāra un palīgiem, konditora, bārmeņa.
Visiem jāmaksā, tā ir sabiedriskā ēdinā-
šana. Pamēģini atrast un noturēt, lai viņi
strādā! Un vēl – profesionalitāte. Es varu
maksāt, bet pretendents neko nemāk... Grib
12 eiro stundā, bet nevar uzticēto darbu pa-
veikt.*

Agrāk arī lepnajā ēdināšanā debesis bi-
jušas citā krāsā. – *Biju šefpavārs, sākotnēji
cilvēki nāca ēst piecās kārtās, nu, vismaz
trīs. Bija uzkodas, otrs ēdiens, deserts un
vīns. Tagad atnāk un pasūta vienu ēdienu.
Jā, esmu strādājis pie Mārtiņa Rītiņa, bet
«Vincenta» ēra ir beigusies, – viņš seci-
na. Arī apkalpošanas kultūra ir kritusies: –
Kādreiz viesmīlis trīs gadus mācījās vies-
mīlību... Tagad stāv pusaudzis džinsos, bo-
tās un baltās zeķēs un nav sasaucams, kad
vajag.*

Par zivju ēdieniem J. Melnalksnim ir
viedoklis, kas pamatots ar statistikas da-
tiem. Dati rādot, ka latvieši Baltijā ēd vis-
mazāk zivju, savukārt lietuvieši, kam, jūras

Saulkrastietis Jānis Melnalksnis zivis jūt un prot pagatavot

daudz mazāk, pārtikā patērē krietni vairāk.
– *Latvietis ir cūkēdājs, viņam neinteresē ne
vīna, ne jērs, tie smalkie liellopi, kurus mē-
ģina uzspiest. Zivis – tās gan, – saimnieks
saka ar optimisma noti balsi.*

Viena no lielākajām problēmām pro-
vincē ir darbaspēks, to patiešām esot grūti
atrast. Zivju meistarū ir pieredzējis gadīju-
mus, kad cilvēks neatnāk uz darbu jau nā-
kamajā dienā. Par sabiedrisko dzīvi runājot,
J. Melnalksnis cenšas saliedēt saulkra-
stietis, rīkojot talkas un kopīgus pasāku-
mus – lai kaimiņi beidz kasīties. Un tas arī
izdodas, kopīgi pasākumi patiešām notiek!
Izrādās, ka satiecība nav nekas ārkārtējs un
grūti sasniedzams.

Tematisko lappusi atbalsta:

Limbažu
novads

Par «Zini,
sargā, copē!»
saturu atbild
projekta
īstenotājs
SIA
«Izdevniecība
Auseklis».

Lappusi sagatavoja **Edmunds IMŠA**